

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Minisymposium

'Experimenten met Big Data'

NR

1

Magazine

BIG DATA

JenV

**‘Big data en privacy
staan altijd op
gespannen voet’**

- Vincent Böhre

**‘Het is niet handig
een middel als
doel te stellen!’**

- Peter Vieveen

**Big data is
big responsibility:
wees je bewust
van de impact**

- Een deelnemer

**‘Big data moet het
nieuwe normaal worden!’**

- Een deelnemer

**‘Open data is
transparantie en big
data is big brother’**

- Carlo Gorsira

- Sander Zwienink

**‘Het is de kunst
bruggen te slaan’**

- Kelly Vink

**‘Dialogo tussen technici
en juristen nu essentieel’**

- Marga Groothuis

**‘Er is voldoende wilskracht
om die kloof tussen
werkveld en maatschappij
te overbruggen’**

- Tijmen Wisman

Achtergrond

Kernboodschap van de Kabinetsreactie op het rapport ‘Big data in een vrije en veilige samenleving’. Big data biedt veel kansen om de veiligheid te bevorderen. Om deze kansen te benutten, dient er voldoende ruimte te zijn om de toegevoegde waarde van big data verder te verkennen. Big data laat ook risico's zien. Daarom zal het experimenteren en benutten van big data gepaard moeten gaan met voldoende waarborgen waarin bescherming van de privacy en persoonsgegevens, het verbod van discriminatie, transparantie en de betrouwbaarheid van zowel data als analysemethoden centraal staan. Zo kan worden bereikt dat er voldoende vertrouwen bij de burgers bestaat in de wijze waarop de overheid de mogelijkheden van big data in het veiligheidsdomein benut.

(Uit: Kamerbrief ‘Kabinetsstandpunt over WRR-rapport Big Data in een vrije en veilige Samenleving, november 2016)

**‘Gewenning is ook troost
voor de toekomst!’**

- Just Stam

Big Data Magazine

Voor je ligt het eerste Big Data Magazine. In dit magazine vind je een terugblik op het Minisymposium 'Experimenten met Big Data' van 7 december 2017.

Tijdens dit symposium stonden de ontwikkelingen in de Living Labs Big Data binnen het ministerie van JenV centraal. Wetenschappers, professionals van operationele diensten en ministeries, vertegenwoordigers van Autoriteit Persoonsgegevens en organisaties die het privacybelang behartigen dachten vanuit hun eigen achtergrond en rol mee over de Living Labs en de lessen voor (Big) data-analyse binnen JenV.

In dit magazine vind je de opbrengst van de dag: een terugkoppeling van wat er besproken is en welke kennis en ervaringen zijn gedeeld. We hebben overigens niet de intentie om maandelijks een magazine over big data uit te brengen. We doen dat op het moment dat we wat te delen hebben. Bijvoorbeeld na een inspirerend werkbezoek of seminar. Of wanneer we weer zoveel verhalen, ervaring en kennis opgehaald hebben, dat we dat graag delen. Want dat is

één van de speerpunten uit ons project Living Lab Big Data: het actief delen van kennis en ervaring. Daarnaast bieden we hulp waar dat gevraagd wordt en ontdekken nieuwe wegen om in te slaan en en zien nieuwe ontwikkelingen om deze weer te delen.

Het magazine is zowel digitaal als – in beperkt aantal – in hard-copy beschikbaar. Ga er rustig even voor zitten en laat alle verhalen op je in werken. Heb je vragen, neem dan contact met ons op door via m.c.w.barnhoorn@minvenj.nl

Team Project Living Lab Big Data,
Remco Boersma
Monique Barnhoorn

Programma

Welkom

door Dagvoorzitter Emine Özyenici (Directeur Informatisering en Inkoop JenV)

Anton Molleman, Directeur Directie Regulier Verblijf en Nederlanderschap IND.

De ins en outs over het Living Lab bij de IND

Pieter in 't Hout, Informatie- en Procesmanager Maatschappelijke Ontwikkeling en Culturele Zaken Gemeente Utrecht, en Joop van der Zee, Adviseur Monitoring en Onderzoek Gemeente Utrecht

Big Data bij de gemeente Utrecht

Remco Boersma, projectleider Living Lab Big Data, Directie Informatisering en Inkoop.

Het proces rond experimenten in het Living Lab Big Data van JenV

Vier workshops 'In gesprek over het kunnen, willen en mogen met Big Data'

Wrap up

WRR ziet kansen en risico's voor (big) data analyse in het veiligheidsdomein

In het rapport 'Big data in een vrije en veilige samenleving' (2016) beschrijft de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR) hoe de Nederlandse overheid big data kan gebruiken in het veiligheidsdomein. Er zijn veel kansen, maar de risico's behoeven aandacht. De Raad acht extra wetgeving noodzakelijk en wil dat het toezicht geregeld wordt.

De Raad ziet bijvoorbeeld kansen in gerichtere inspecties, het in kaart brengen van criminele netwerken en het *real time* volgen van ontwikkelingen in crisissituaties of bij *crowd control*.

Ook zijn er risico's, vooral in de privacy van burgers. Zo worden burgers steeds transparanter voor de overheid, terwijl de overheid met de gebruikte profielen, algoritmes en methoden dat vice versa níet is. Er dreigt sociale ongelijkheid wanneer onregelmatigheden en afwijkingen in datasets versterkt worden, als ze samenkomen in big data. Tot slot is er het risico op *function creep*: gegevens worden voor een ander doel gebruikt, dan dat ze ooit verzameld zijn. Wanneer data uit hun context wordt gehaald, leidt dat tot verlies van kwaliteit en betrouwbaarheid.

Nieuwe kaders

Volgens de Raad moeten daarom fundamentele rechten en vrijheden geborgd worden. De huidige juridische kaders richten zich vooral op het verzamelen en delen van gegevens, terwijl het zwaartepunt zou moeten liggen op de regulering van de analyse en het gebruik van big data. En het toezicht op (big) data analyse moet belegd worden, zodat de overheid met (big) data-analyse geen (te grote) inbreuk maakt op de persoonlijke vrijheid van burgers. Meer regulering van dataverzameling – ofwel de huidige kaders versterken – smoort de belofte in de kiem, zo waarschuwt de Raad.

Grote omschakeling

Er is slechts een beperkt aantal echte big data-toepassingen in gebruik, ziet de Raad. De omschakeling op nieuwe werkwijzen kost tijd en geld en vragen om verreikende aanpassingen in de werkorganisatie. Door de snelle technologische ontwikkelingen verwacht de Raad dat een groeiend aantal organisaties in de nabije toekomst er actief mee aan de slag gaat.

Big data: drie hoofdkenmerken

1. **Data:** het gaat om grote hoeveelheden gestructureerde en ongestructureerde data uit verschillende bronnen.
2. **Analyse:** de analyse is 'data-driven' en zoekt geautomatiseerd naar correlaties. De grootste potentie wordt verwacht verwacht van realtime en voorspellende analyses.
3. **Gebruik:** de analyses moeten leiden tot 'actionable knowledge' (ingrepen in de realiteit op basis van bestandsanalyses).

Big data: technische begrippen

- **Profiling:** het gebruik van patroonherkenning bij data-analyse. Een profiel kan vooraf opgesteld zijn of zelf het resultaat zijn van data-analyse.
- **Algoritme:** een geautomatiseerde reeks stappen (instructies) die 'inputdata' in 'outputdata' omzet. Een algoritme 'weegt' de verschillende data ten opzichte van elkaar.
- **Machine learning:** het verschijnsel dat computers het vermogen verwerven om iets te doen waarvoor ze niet expliciet zijn geprogrammeerd. Dit werkt op basis van 'zelflerende' algoritmen.
- **Datamining:** een methode voor het vinden van anomalieën (afwijkingen), patronen en correlaties in grote datasets.

*Gegevens worden voor
een ander doel gebruikt dan dat ze
ooit verzameld zijn.
Wanneer data uit hun context
wordt gehaald, leidt dat tot verlies
van kwaliteit
en betrouwbaarheid.*

Big data; zeg wel wat je doet

Vijf aanbevelingen voor transparantie

Het minisymposium 'Experimenten met Big Data' op 7 december 2017 is een vervolg op het minisymposium 'Transparantie Big Data' in september. Dat thema sluit naadloos aan op een aanbeveling die als een rode draad door het WRR-rapport loopt: wees transparant over wat je doet met big data. Het minisymposium leverde destijds vele aanbevelingen voor het hoe en wat. Waaronder deze vijf.

1

Maak een white box (en geen black box)

Ontwikkel een *white box* waarmee de burger kan achterhalen welke beslissingen zijn genomen en welke variabelen daarbij zijn gebruikt.

2

Laat ook de voordelen zien

Besteed aandacht aan de voordelen voor de burger. Denk aan een eerlijkere behandeling door een overheidsdienst of snellere besluiten over een aanvraag. Zorg voor geloofwaardigheid door goede onderbouwing.

3

Wees zo transparant als mogelijk en nuttig is

Algoritmes transparant maken voor het grote publiek, leidt doorgaans niet tot meer vertrouwen. Een burger kan niet zelf alles tot in detail snappen. En dat hoeft ook niet. Laat zo'n big data toepassing door een deskundige onafhankelijke partij toetsen. Het openbaar maken van hun oordeel biedt transparantie en leidt tot meer vertrouwen.

Soms kan gedetailleerde informatie over bepaalde aspecten niet openbaar gemaakt worden, bijvoorbeeld vanuit het belang van de opsporing. Zorg voor voldoende intern én extern toezicht op die aspecten en wees daar transparant over.

4

Voorkom *gaming the system*

Te veel inzicht in methoden en data faciliteert kwaadwillenden bij misbruik. Zeker wanneer die informatie vooraf beschikbaar is. Geef - wanneer dat mogelijk en zinnig is - informatie over triggers die leiden tot een bepaald risicoprofiel, bij voorkeur niet vooraf maar achteraf.

5

Speel in op verwachtingen

Maak als nodig en mogelijk onderscheid naar verschillende de doelgroepen voor transparantie, ook binnen het publiek.

Anton Molleman

IND, Utrecht en JenV delen ervaringen met data analyse

‘De vraag is niet meer óf we dit gaan doen, maar hoe’

Den Haag | 7 december 2017

Alle ‘ingrediënten’ voor een goed gesprek zijn aanwezig: een zaal vol mensen met diverse achtergronden. Zoals professionals die bij JenV, Politie of Rijksoverheid werken aan data-analyseprojecten. Er zijn wetenschappers, collega’s van de Autoriteit Persoonsgegevens en critici van belangenorganisaties als Privacy First. En er zijn de sprekers van de IND, gemeente Utrecht en JenV die hun ervaringen delen. Samen gaan zij in gesprek over de (on)mogelijkheden van data analyse en wat JenV kan doen om zich verder (en sneller) te kunnen ontwikkelen.

Dagvoorzitter Emine Özyenici, directeur Informatievoorziening en Inkoop (JenV) vertelt over haar persoonlijke relatie met het onderwerp (big) data analyse. ‘Het zijn zulke veelbelovende nieuwe technieken, maar ze brengen ook lastige vraagstukken met zich mee rond privacy en ethiek. De inleidende verhalen laten goed de kracht zien van artificial intelligence en deep learning.’ De vraag voor vandaag is dan ook. ‘Hoe zorgen we ervoor dat die nieuwe ontwikkelingen gaan doorbreken in ons primaire proces en ons helpen beter en slimmer te werken? De vraag is

niet meer of we dit gaan doen, het is het beantwoorden van de hoe-vraag waar we nu aan werken.’ Drie verhalen uit de praktijk laten mogelijkheden en kansen zien, maar stippen ook aan waarom het zo lastig is (big) data analyse-projecten tot een succes te brengen.

Ze benadrukt hoe belangrijk het is dat ook mensen ‘van buiten’ meepraten. ‘Juist die externe bijdrage is waardevol. Als we samen dit soort debatten voeren, voorkomen we dat we binnen JenV vanuit een ivoren toren gaan werken.’

‘Zorg dat de business in de lead komt’

Anton Molleman is als directeur Reguliere Aanvragen en Nederlandschap bij de IND verantwoordelijk voor de afhandeling van 250.000 aanvragen voor regulier verblijf en naturalisatie. Hij vertelt over de weg die de IND is ingeslagen met data analyse. En hoe dat helpt de processen van de IND efficiënter en effectiever te maken

Excellente informatiepositie

Anton is opdrachtgever van veel innovatieprojecten die zich op één of andere manier richten op de vraag: ‘Hoe kunnen we risico gestuurd werken en daarmee meer diversiteit in de behandeling van onze klanten aanbrenge? Ons doel met data analyse is een

soms tot aan het plafond opgestapeld. We moesten dus eerst een professionaliseringslag maken om de processen te kunnen digitaliseren.’

Elektronisch beslissen

De IND kan inmiddels de aanvragen voor regulier verblijf elektronisch toetsen en elektronisch afdoen.

excellente informatiepositie te realiseren, als cruciaal onderdeel van de primaire processen’, vertelt hij. ‘Zodat een groot deel van de aanvragen automatisch kan worden afgehandeld, en de medewerkers zich kunnen richten op waar ze echt goed in zijn: het behandelen van de complexere zaken.’

Ongestructureerde data

‘Die excellente informatiepositie, daar zijn we nu bijna’, constateert hij. Maar het was een behoorlijk lange weg om hier te komen. ‘We hadden nog wel een inhaalslag te maken. We komen van ongestructureerde vastleggingen van verhoren en veel papieren formulieren, op z’n best via pdf online beschikbaar gesteld. De oude dossiers van onze voorgangers lagen

Maar aan de horizon gloort de mogelijkheid om ook elektronisch te gaan beslissen, ziet Anton. ‘95 procent van de verleningen kan ingevuld worden aan de hand van de voorinformatie’, is zijn overtuiging. Er zijn drie bronnen van data van belang. ‘Data van klanten, die moeten we toetsen. Data van medewerkers die veelal wordt bijgehouden om de beschikkingen te maken. Het allerbelangrijkst is data van derden, meestal ketenpartners als de Politie en de Belastingdienst. Bijvoorbeeld: met een inkomensverklaring van de Belastingdienst kan de IND een voor-ingevuld veld presenteren wanneer mensen een verblijf voor gezinsleden of verlenging aanvragen. Net zoals de Belastingdienst dat deed met de online aangifte.

Het proces verandert enorm door de nieuwe manier van werken. 'Je krijgt naast de huidige professionals – die blijven natuurlijk – ook een heel nieuwe type medewerkers in huis met een andere rol.'

Expertview blijft centraal staan

Ook interne data is vaak bruikbaar. 'Waarborgen op het gebied van datakwaliteit zijn daarbij wel cruciaal. Zodat de gehoorverslagen daadwerkelijk data opleveren die we geautomatiseerd kunnen gebruiken voor de beoordeling.' Het proces verandert enorm door de nieuwe manier van werken. 'Je krijgt naast de huidige professionals – die blijven natuurlijk – ook een heel nieuwe type medewerkers in huis met een andere rol. Denk aan data-managers en accountmanagers, die de data van derden gaan halen.' De business moet wel in de lead zijn, stelt hij. Daar moeten echt de vragen vandaan komen. De expertview blijft centraal staan, maar die wordt mede gevoed door risicomodellen.'

Lessen van de Belastingdienst

De Belastingdienst is dé voorloper op het gebied van data-analyse en big data bij de Nederlandse overheid. 'Ze zijn daardoor vaak ook hard tegen dingen aangelopen. Met die drempels zijn we nu nog steeds bezig.' Misschien wel de belangrijkste les vindt Anton: 'Neem de organisatie steeds mee in de ontwikkelingen en zorg ervoor dat data-analisten niet in een donker kamertje op afstand hun werk zitten te doen.' Het is veel experimenteren, en dat kan, maar wel binnen een labomgeving.' Ook de ervaring met het werken vanuit een win-win gedachte springt in het oog. 'Dataleveranciers zoals banken gingen pas meedoen toen bleek dat wat zij ook toegevoegde waarde konden leveren met de klantinformatie die wij vroegen. Sinds die tijd krijg ik bijvoorbeeld nog maar één jaaropgave van mijn bank, in plaats van meerdere.' Ook steeds betere digitale dienstverlening van de Belastingdienst aan de burger is cruciaal gebleken. 'Niet leuker, wel makkelijker.'

Gemeente Utrecht zoekt toverformule

‘Data analyse helpt professionals beter samen te werken’

Pieter in 't Hout (Informatie en procesmanager) en Joop van der Zee (adviseur monitoring en onderzoek) vertellen hoe de gemeente Utrecht data-analyse inzet om de effectiviteit van interventies in het sociale domein te verhogen. Het is een leerproces ‘op zoek naar de toverformules.’

In de grote decentralisaties in het sociale domein zijn veel taken van de rijksoverheid naar de gemeenten gegaan. Gemeenten zijn bovendien zelf (financieel) verantwoordelijk. Niet vreemd dus dat Utrecht wil investeren in professionaliteit en de effectiviteit van haar handelen wil volgen. ‘Data analyse wordt ingezet om professionals de middelen te geven om te doen wat nodig is’, vertelt Pieter. De uitdaging zit ‘m deels in de context: er is weinig gestructureerde data beschikbaar. Hoe kun je er dan toch voor zorgen dat data analyse waarde oplevert?

Lerende aanpak

Ze hadden een lange aanloop, vertelt in 't Hout. Na drie jaar ‘klooien’ zijn ze gewoon opnieuw begonnen. ‘Omdat we merkten dat vooral de externe leveranciers leerden in de pilot, zijn we veel meer zelf gaan doen. En dat resulteerde in een leerproces op zoek naar de ‘toverformule’. ‘Die hebben we nog steeds niet, maar we zijn wel een stuk verder gekomen.’ In het sociale domein is het de bedoeling om het zelflerend vermogen van zowel professionals als burgers te vergroten.

Pieter in 't Hout en Joop van der Zee

De lerende aanpak zit zowel in het doel als het middel van de data-analyseaanpak vervlochten. Resultaten worden besproken in zogenaamde kenniskringen, op thema's als jeugd, volwassenen en armoede. Professionals komen bij elkaar om het gesprek aan te gaan over wat er feitelijk gebeurt in de stad en waar mogelijk verbanden tussen zijn. Ze worden gevoed door gevisualiseerde uitkomsten - 'gewoon gemaakt in Excel' - van analyse van data uit verschillende bronnen.'

Dataklooidagen

Weinig is meer tekenend voor de lerende werkwijze dan de 'dataklooidagen' die ze introduceerden. 'Daarin krijgen data-analisten de ruimte om op zoek te gaan naar verbanden die wellicht wat minder voor de hand liggen. We hebben vrijwel altijd wat te pakken',

'Er gaan bij ons geen data de deur uit, alleen visualisaties worden gedeeld'

vertelt Pieter trots. Inmiddels werken ze veel meer op basis van vragen van de business. 'In de loop van de tijd gingen data-analisten en inhoudelijke professionals steeds meer van elkaar snappen.' En dat leidt tot producten die aansluiten op behoeften. Van der Zee: 'Sinds een half jaar gaan gemeenteprofessionals in gesprek met zorgaanbieder met een dashboard in de hand. Daarmee kunnen ze heel zichtbaar maken wat we zien in de cijfers en hoe we dat willen verbeteren.'

Wettelijke grondslag geeft ruimte

Utrecht heeft de privacyregels strak aangetrokken in de gemeentelijke privacyverordening. Daarom pseudonimiseren de analisten de persoonsgegevens. Gegevens worden versleuteld bij de bron. Het blijft echter wel mogelijk dezelfde burgers in verschillende bronnen als dezelfde persoon te herkennen, zonder dat identiteit wordt vrijgegeven aan de onderzoekers. Ook is er doelbinding voor de analyses die zij uitvoeren: onderzoeken of sociale interventies effectief zijn. 'Dat geeft ruimte.'

Grenzen

Van der Zee: 'De kern is dat we de persoonlijke levensruimte respecteren en binnen de grenzen van de wet werken. Voordat we bestanden bij elkaar brengen, voeren we de discussie over ethiek en privacy.' Dat is ook in de werkwijze verankerd. Bijvoorbeeld: 'Er gaan bij ons geen data de deur uit, alleen visualisaties worden gedeeld. En wanneer die resultaten betrekking hebben op tien personen of minder, doen we dat ook helemaal niet. Want dan is het risico op herleidbaarheid te groot.' Met iedere leverancier van data - dus ook interne - wordt een formele overeenkomst opgesteld over welke gegevens we delen. De insteek is om zo weinig mogelijk gegevens te gebruiken, data-minimalisatie dus. Dat gaat door *trail-and-error*: we beginnen met weinig en komen erachter dat we voor de analyse een extra gegeven nodig hebben.'

Samenwerken

De toegevoegde waarde van de analyses zitten vooral in hun bijdrage om professionals met verschillende inhoud (bijvoorbeeld onderwijs, zorg en jeugd) op wijkniveau beter samen te werken. 'Het geeft ze nieuwe inzichten. Data-analisten trekken geen conclusies, zij reiken het materiaal aan', benadrukt Van der Zee. Op de vraag: 'Hoe zien jullie de toekomst?' beantwoordt In 't Hout: 'Vooral organische groei, dus steeds kleine stappen nemen.'

Proces big-data-experimenten living lab

JenV experimenteert met big data in verschillende living labs. Remco Boersma neemt de aanwezigen mee in het proces, de hobbels onderweg en de lessons learned. Het vinden en bij elkaar brengen van de juiste kennis, de impact van de AVG en terughoudendheid om ermee aan de slag te gaan leveren veel vertragingen op.

Remco Boersma

‘Ieder living lab begint met het uitdiepen van de casus. Met als aanvliegroute de vraag: wat is het probleem? Welke vraag willen we beantwoorden en welke data hebben we nodig voor het antwoord daarop? Met juristen en privacy officers buigen we ons over de wettelijke grondslag voor het benutten van die bronnen. In het geval van de Living Lab bij het OM stuiten we op het probleem dat de gegevens niet splitsbaar waren. Daarom hadden we ook akkoord van de Raad voor de Rechtspraak nodig. Uiteindelijk lag er een juridisch akkoord. Daarna konden we de organisatie in om de data op te halen’

Hindernissen en hobbels

‘Tijdens het benaderen van de interne dataleveranciers, bleven er vragen opkomen. ‘Mag dit wel?’ En: ‘Ja maar, dit doen we eigenlijk nooit. Kan dit wel?’ Ook bleek wat vooraf bedacht was, niet altijd mogelijk. ‘Bepaalde gegevens konden bijvoorbeeld niet uitgesloten worden, tenzij er een duur filter werd gebouwd. Op zo’n moment moet je weer terug naar de tekentafel.’ Later waren er hobbels ten aanzien van de beveiliging. ‘Dan kregen we terug: ‘Mijn medewerker mag hiermee niet over straat, hoor. We moeten eerst beveiligd transport regelen.’

*Uiteindelijk duurde
het maar liefst
15 maanden voordat
het living-labexperiment
echt kon beginnen*

Mogen, willen en kunnen

Uiteindelijk duurde het maar liefst 15 maanden voordat het living-labexperiment echt kon beginnen. Remco vindt dat zorgelijk. ‘Duurt dat niet veel te lang?’ Worden we niet links en rechts ingehaald door commerciële alternatieven op het veiligheidsdomein? Zijn we niet veel te risicomijdend en zouden we niet meer naar kansen moeten kijken?’

De vraag aan de aanwezigen is: wat kunnen we doen als JenV? Hoe kunnen we versnellen? En hoe zorg je dat we naast Mogen, ook Willen en Kunnen? Die vragen komen aan de orde in de vier workshops.

‘Big data en privacy staan altijd op gespannen voet’

Vincent Böhre | Privacy First

Böhre is directeur en jurist van stichting Privacy First. ‘Ik zie mijn rol als een constructieve criticaster in privacyvraagstukken. Big data staat per definitie op gespannen voet met privacy door het ontbreken van doelbinding; gegevens worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor ze verzameld zijn. Daar zijn wij scherp op.’

‘Goed dat JenV ook criticasters uitnodigt voor deze bijeenkomsten en zich open opstelt. En positief is dat de gemeente Utrecht vandaag een podium kreeg. Dat is één van de meest privacy-bewuste gemeenten van Nederland en wat ons betreft een goed voorbeeld.’

‘Wat ik JenV zou willen meegeven: laat je leiden door het juridisch kader, ethische overwegingen en privacy by

design. Houd steeds in het achterhoofd waar je het voor doet. De menselijke maat mag niet zoek raken: het gevaar van discriminatie en uitsluiting van sociale groepen ligt ook op de loer. Pas ook op voor function creep, het ‘oprekken’ van doelbinding. Bij vrijwel ieder succesvol dataproject komt er druk van andere organisaties die de data ook willen gebruiken. Durf te handelen en zelfs te stoppen als je ziet dat het daarmee mis gaat.’

‘Het is de kunst om bruggen te slaan’

Kelly Vink | Openbaar Ministerie

Kelly werkt bij het Landelijk Parket aan beleid voor open source intelligence en big data. ‘Ik richt me daarbij op de vraag: hoe zorgen we ervoor dat we nieuwe technologie op een robuuste en juridisch houdbare manier kunnen inzetten in het opsporingsdomein? En met ruimte voor vernieuwing en innovatie?’

‘Wat mij vandaag weer opvalt is het verschil in denkkaders: aan de ene kant een politiek/bestuurlijk denkkader en aan de andere kant die van de operatie. De kunst is bruggen te slaan en de discussie meer op gelijk niveau te trekken. Nieuwe technologie als big data vergt een fundamentele omslag in de manier waarop we werken, daar hoort een fundamentele discussie bij. Goed dat mensen van verschillende bloedgroepen op dit seminar met elkaar aan tafel zitten. Dat vraagt om een vervolg, waarin we trouwens best een paar slagen dieper kunnen gaan.’

‘De huidige opsporingsbevoegdheden zijn nog teveel gebaseerd op de analoge tijd’

‘De huidige opsporingsbevoegdheden zijn nog teveel gebaseerd op de analoge tijd. Om big-data-analyse verder te brengen binnen JenV is het van belang dat juristen meer de taal van de techniek kunnen spreken en een vertaalslag naar het opsporingsinstrumentarium kunnen maken. Want verduidelijking of aanpassing van de wet is nodig voor toekomstbestendigheid, maar ook om fundamentele rechten als privacy beter te beschermen.’

Dagvoorzitter Emine Özyenici:

'Het is het beantwoorden van de hoe-vraag waar we aan werken'

Het minisymposium vloeit voort uit kabinetsreactie op rapport WRR van eind april 2016 genaamd 'Big Data in een vrije en veilige samenleving'. In september 2017 organiseerde we daarover een eerste minisymposium 'Big Data en transparantie'.

Dagvoorzitter Emine Özyenici, directeur Informatisering en Inkoop (DI&I) bij het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) heeft binnen de CIO-Raad van JenV (Big) Data-analyse in portefeuille. DI&I begeleidde diverse pilots –living lab - met (Big) data-analyse, inmiddels is met drie onderzoeken de nodige ervaring is opgedaan over wat werkt, wat lastig is en wat niet werkt.

Ze kijkt tevreden terug op de middag. 'Mooi om te zien hoe professionals uit de wetenschap, operationele diensten, ministeries, Autoriteit Persoonsgegevens en organisaties die het privacybelang behartigen samenkwamen en vanuit hun eigen achtergrond en rol meedachten over het Living Lab en de lessen voor (Big) data-analyse binnen JenV.

Het onderwerp heeft duidelijk twee gezichten, ziet zij. En dat zag ze terug in de discussies. 'Er wordt door velen zo bevlogen gesproken over de mogelijkheden, en tegelijkertijd zijn de gevaren die anderen zo sterk zien, ook reëel. 'Verantwoord aan de slag' is daarom echt het devies. Daarom is het goed om met dit thema te experimenteren en de lessen goed te analyseren, te bespreken en te delen.'

Want aan de slag moeten we, vindt ze: 'In deze tijd waar de techniek zo hard gaat, en ontwikkeling en innovatie zo cruciaal worden voor het succes van iedere organisatie is het werken met data een vanzelfsprekendheid. Om ons heen in de commerciële wereld kunnen de Bol.coms en de Googles al lang combinaties leggen tussen verschillende data en databronnen. Veel consumenten vinden het al vanzelfsprekend dat ze op basis van hun aankopen,

gedrag en voorkeuren actief artikelen aangeboden krijgen. Natuurlijk kunnen we als JenV daarin niet zo te werk gaan als anderen dat doen, daar is onze data te precair voor en onze maatschappelijke verantwoordelijkheid te groot. Maar willen we onze rol in het justitiële- en veiligheidsdomein kunnen blijven vervullen dan moeten we wel stappen zetten, daar ben ik van overtuigd. Stappen zodat we ons blijven ontwikkelen, zelf kennis en ervaring op blijven doen. Zodat we leren wat het van ons vraagt om (big) data analyse verantwoord in te zetten om effectiever te kunnen werken aan een veiliger en rechtvaardiger

.....

'Er wordt door velen zo bevlogen gesproken over de mogelijkheden, en tegelijkertijd zijn de gevaren die anderen zo sterk zien, ook reëel'

.....

Emine Özyenici

Nederland. Zodat we straks een keuze hebben wat we wel en wat we niet willen. Als we dat niet doen, dan worden we straks in een bepaalde richting gedwongen, omdat de omgeving wel verder is gegaan en wij niet op tijd de noodzakelijke stappen hebben gezet.

Dankzij experimenten met big data in het Living lab is meer inzicht en ervaring opgedaan met de toegevoegde waarde en toepassingsmogelijkheden van de technologie big data. Dit heeft geleid tot verbeterde efficiency (meer doen in dezelfde tijd) en effectiviteit (minder fouten) bij de Raad voor de Kinderbescherming en de Immigratie- en Naturalisatiedienst, ziet Emine. 'Door het toepassen van big data-analyse onderzoeken medewerkers bij de Raad voor de Kinderbescherming of deze technieken hen kunnen ondersteunen in de beoordeling of er sprake is van kindermishandeling. Met big data-analyse kan bij de IND sneller worden beoordeeld welke medewerkers op welke dossiers moeten worden ingezet. Voor ons als DI&I is van belang

dat de vraag vanuit de business komt, het is niet aan ons om die vraag te bepalen. Wij zijn daarin ondersteunend en faciliterend'

Tijdens deze bijeenkomst kwam duidelijk de paradox naar voren, dat juist vanwege de technologische mogelijkheden het adequaat toepassen van verwachtingenmanagement van groot belang is. Waar aan de ene kant de technische mogelijkheden en de daaraan gerelateerde operationele resultaten legio lijken te zijn, hebben we aan de andere kant de verantwoordelijkheid voor de waarborgen voor privacy en informatieveiligheid.

Emine benadrukt haar betrokkenheid op dit onderwerp. 'Ik geloof in de mogelijkheden. We moeten door, we moeten blijven bewegen. De vraag of we dit willen, kunnen of moeten doen, is immers allang beantwoord, het is het beantwoorden van de hoe-vraag waar we aan werken.'

‘Moeten we experimenteren met experimenten?’

Judith Hol | Politie

De vragen hoe kunnen, willen en mogen we aan de slag met big data staan centraal bij de vier workshops. Lees wat er in de workshops gebeurde.

De focus in de eerste workshop was vooral op het ‘kunnen’: wat is er nodig voor een geslaagd experiment? En – de andere kant van de medaille – waar gaat het mis?

De vraagstukken zijn divers, zo bleek in deze workshop. Er zijn talloze privacy en juridische vraagstukken. Signalering daarvan gebeurt in het algemeen vaak te laat: als het probleem zich al voltrokken heeft of als de pilot zo ver is dat het lastig is veranderingen door te voeren. Binnen JenV hebben we dit omgedraaid. We beantwoorden eerst de privacy en juridisch vragen. Vervolgens speelt de vraag ‘hoe’ we om moeten gaan met het delen van (open) data en de verschillende belangen die binnen de organisaties en bij de stakeholders spelen. Een drempel is dat zowel de benodigde data als bepaalde specifieke kennis vaak niet beschikbaar is op de plek waar dat nodig is.

Essentieel voor ieder big data experiment is het duiden van het experiment. Met welk doel wordt een experiment opgestart, wat levert het op, naar welke inzichten zijn we op zoek? We gaan op zoek naar verbanden in een grote dataset. Dat er verbanden vindbaar zijn is evident, maar dat betekent niet dat er ook een causaal verband bestaat die toegevoegde waarde levert in de praktijk. Onderzoeken worden waardevoller met een duidelijke specifieke vraag vooraf.

Communicatie | ervaringen vanuit de praktijk

Er wordt een voorbeeld gegeven van een project binnen het ministerie waarbij het experiment veel vertraging opliep.

Samenvatting

- Big data is nieuw wat een risicomijdend gedrag veroorzaakt.
- 'Op zoek naar het nieuwe normaal'
- Expertise opbouwen en clusteren.
- Op tijd de verschillende functies en rollen bij elkaar brengen.
- Ontwikkelen van vertrouwen.
- Ga dicht bij de praktijk zitten.

Wat leren we hieruit? Hoe kunnen we zorgen dat bij een volgend project het niet hetzelfde zal gaan? Alle vraagstukken die eerder werden genoemd kwamen in dit project naar voren. Sommige daarvan zijn 'te tackelen' door de business, juristen én de ICT-professionals vanaf het begin te betrekken bij de pilot. Waarbij de juristen de opdracht krijgen om naast de juridische aspecten (risico's) óók naar de business (kansen) te kijken. En de technici krijgen de opdracht om naast de technische aspecten ook naar organisatorische aspecten te kijken.

Veel organisaties kampen met een tekort aan specialistische kennis. Dat gaat niet alleen om technische kennis, maar ook kennis van de business en het recht. Die groepen moeten dus al vroeg bij elkaar komen en meer in gezamenlijkheid naar het vraagstuk en oplossing kijken. Respect en vertrouwen in elkaars werkveld is daarin essentieel, nu zien we dat vanuit de techniek, juridische vragen worden gesteld en dat vanuit de juridische kant gekeken wordt naar de techniek. Dat kost veel extra tijd en is niet altijd effectief.

Verantwoordelijkheid

Binnen de pilots met big data spelen naast de (inhoudelijke) vraagstukken ook wezenlijke organisatievraagstukken. Vaak dienen de pilots antwoord te geven op een groot aantal vragen uit de hele organisatie. Het uitleggen wat je gaat doen met de data is niet eenvoudig. En door de grootte van de organisatie is het lastig om alle belanghebbende al

aan het begin bij elkaar te krijgen en de specifieke verantwoordelijkheden goed te beleggen. Bovendien veroorzaakt de nieuwe privacywetgeving (AVG en Richtlijn) in sommige gevallen tot onzekerheid en creëert een verlamme werking. Om het nog maar niet te hebben of er in zo'n pilot wel voldoende ruimte is om fouten te mogen maken...

De vraag of organisaties moeten 'experimenteren met experimenten' blijkt een interessante. Dit lijkt wel de manier om in een nieuwe digitaliserende wereld een weg te vinden. Maar ook een experiment herbergt een risico waarvoor de minister verantwoordelijk is. Het lijkt een cirkel, want zonder experimenteren weet je niet wat het oplevert, maar als je niet weet wat het oplevert, geeft het dan wel antwoord op de vraag?

*Een experiment
herbergt een risico
waarvoor de minister
verantwoordelijk is*

‘Maak geen doel van het middel’

Peter Vieveen | Manager Datalab IND

Peter is manager van het Datalab bij de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND). Hij heeft dertig jaar ervaring met grote databronnen, ook internationaal.

‘Ik heb vandaag veel herkenbare verhalen gehoord. Ik herken de stappen die wij inmiddels binnen de IND hebben gezet, maar ook zeker een aantal problemen die bij ons spelen. Je ziet dat het moeilijk is om experimenten om te zetten naar werkende oplossingen. Het is daarin van belang dat de juiste discussie op het juiste niveau plaatsvindt. De algemene discussie is vaak veel te technisch. Big data is geen doel, het is een middel om tot bepaalde (specifieke) oplossingen te komen. Te vaak wordt big data gezien als dé oplossing. Het is niet handig een middel als doel te stellen!’

.....

‘Het is belangrijk om kennis en ervaring actief te delen en te kijken naar oplossingen uit andere werkgebieden’

.....

‘Het is belangrijk om kennis en ervaring actief te delen en te kijken naar oplossingen uit andere werkgebieden. Een andere succesfactor is het behalen van commitment op tactisch niveau; het is het middenmanagement dat de verandering moet gaan inzetten. Ze moeten het dus ook begrijpen en inzien. In die middenlaag zit echter ook vaak de weerstand, omdat het daar meestal ook ‘pijn’ gaat doen.’

‘Voldoende wilskracht om kloof tussen werkveld en maatschappij te overbruggen’

Tijmen Wisman | Vrije Universiteit, Amsterdam

Tijmen is docent en onderzoeker bij de Vrije Universiteit van Amsterdam. Zijn interesse ligt vooral op het vlak van gegevensbeschermingsrecht en privacy.

‘Ik ben zeer geïnteresseerd wat de overheid met big data doet en doe daar zelf ook onderzoek naar. Daarbij wil ik deze kennis graag meenemen voor mijn studenten. Zij moeten hier iets van begrijpen: welke knelpunten de overheid tegenkomt, welke regels de overheid misschien wel met voeten treedt, of bagatelliseert door ze knelpunten te noemen.’

‘Het was boeiend om juist vanuit een praktische invalshoek te horen wat de zorgen zijn. Wat mensen beweegt die zich bezighouden met deze ontwikkeling en hoe zij tegen de maatschappelijke implementaties en knelpunten aankijken. Jammer dat er niet een bredere vertegenwoordiging van ‘het tegengeluid’ aanwezig was. Er werd bijvoorbeeld gezegd dat er in de maatschappij te weinig wordt gediscussieerd over privacy. Dat komt volgens mij doordat die maatschappij

te weinig betrokken wordt. Omdat er weinig transparantie is, dreigt de discussie over veranderende werkwijzen zich te voltrekken buiten het democratisch proces om. Het is verontrustend dat deze transformatie met mogelijk grootse maatschappelijke implicaties plaatsvindt zonder fundamentele vraagstukken te adresseren rond discriminatie, privacy en uitbreiding van overheidsmacht. Nagenoeg alle organisaties die hier vandaag aanwezig waren, zijn bezig de problemen uit hun werkveld op te lossen; ze worden ook niet betaald om op dit soort zaken te reflecteren. Je ziet wel dat de partijen uit het veld de wil hebben om de wet in acht te nemen en juist te handelen; op een manier die aan de burger kan worden verantwoord. Er is dus voldoende wilskracht om de kloof tussen werkveld en maatschappij te overbruggen. Maar dit zal altijd een punt van aandacht blijven.’

‘Koppeling met andere disciplines geeft I-ontwikkeling draagvlak’

Suzanne Hartholt | Dienst Justitiële inrichtingen Ministerie van Veiligheid en Justitie

‘Cultuur als knelpunt in de big data pilots’ was het thema in de tweede workshop. Er is een groot (cultuur-) verschil tussen juristen en technici. Ook geslotenheid van een overheidsorganisatie en het denken vanuit bedreigingen is een uiting van cultuur. Verandering is vaak geënt op leiderschap en managers, terwijl concrete verandering vaak op andere plekken binnen de organisatie moet plaatsvinden. En datascientists zijn vaak onvoldoende zichtbaar, communiceren weinig tot niet met de business en worden door collega’s als bedreigend ervaren.

Op gang brengen

Je hebt iemand nodig die big data wil gaan ‘dragen’ en verantwoordelijkheid daarvoor wil nemen. ‘I’ is eng, terwijl alle disciplines wel een koppeling met ICT moeten maken. Big data is nog teveel een hype, mensen willen er niet mee geassocieerd worden en lijken bang er op afgerekend te worden wanneer er iets fout gaat.

Het creëren van draagvlak en het ontwikkelen van kennis en ervaring zijn essentieel. Het helpt bijvoorbeeld als mensen die beschikken over kennis in meerdere disciplines – denk aan ICT-trainees – worden geworven en verspreid over de organisatie worden geplaatst. Het op gang brengen van de maatschappelijke discussie over privacy, het actief delen van goede voorbeelden

Merel Berling

en het ontwikkelen van ambassadeurschap bieden aanvullende handvaten.

Mogen | Per experiment sneller een passend juridisch kader vinden

Voor het 'mogen' is een aantal stappen van belang. De verschillende disciplines moeten veel meer bij elkaar te komen, zodat ze ook meer en meer dezelfde taal gaat spreken. De discussie over anonimiseren en pseudonimiseren is daar een mooi voorbeeld van. Stappen daarna zijn afspraken maken, standaardisatie en een uitvoeringskader ontwikkelen. Naast standaardisatie is ook altijd aandacht nodig voor de individuele 'kaders' die per vraagstuk spelen, zoals *privacy* en *security by design*.

Kunnen | Omgaan met dataleveranciers

Het onderwerp big data is nieuw. Daarom is nog niet bekend wie welke rol heeft en wie welk (onderdeel van) het vraagstuk hoort te beantwoorden. Daarom kan een juridische vraagstuk of een verwerking rechtmatig is, ook bij technici terecht komen. Dekking vanuit management en politieke leiders is bij dit soort experimenten dan ook belangrijk. Door het actief delen van wat wel en wat niet goed gaat op technisch, juridisch en organisatorisch gebied wordt de organisatie – en dataleveranciers - geholpen te leren.

Willen | De afweging tussen risico's en kansen

Afstemming en transparantie zijn de sleutelwoorden wanneer het gaat om de risico's. Door afstemming op zowel horizontaal niveau (tussen de disciplines) als verticaal (met management en politiek) weet iedereen wat zijn rol, taak en verantwoordelijkheid is. Door zowel

over inhoud als over het proces transparant te zijn en (concrete) afspraken te maken, creëer je draagvlak en vertrouwen. Dat tezamen biedt ruimte om 'proef te draaien'. Het delen van kennis en ervaring over 'mislukte' pilots is ook van belang. Misschien is dat politiek gezien minder sexy, het is wel essentieel om niet in herhaling te vallen en te blijven ontwikkelen.

In het delen van kennis en ervaring, en het afwegen van nut- en noodzaak kunnen NGO's een belangrijke rol vervullen. Naast de privacybelangenverenigingen horen ook belangenverenigingen die een ander doel hebben, mee te praten.

Samenvatting

- Cultuuraspecten tussen juristen en ICT techneuten.
- Techneuten worden vaak geïsoleerd.
- Leiderschapsaspect en het inzetten van ambassadeur is essentieel.
- Alles met een i is bedreigend.
- Op weg naar een nieuwe toekomst.
- Big data lijkt heel eng, wie wil daarvoor verantwoordelijk zijn?
- Zet mensen met een multidisciplinaire achtergrond in.
- Start de maatschappelijke discussie over privacy.

‘Creëer draagvlak voor datakwaliteit en dataverrijking’

Sanne Verhoef | Directie Rechtshandhaving en Criminaliteitsbestrijding

Bij big data pilots stellen verschillende personen steeds dezelfde vragen op verschillende momenten. Dat zorgt voor vertraging in het proces. De groep in de derde workshop zocht naar mogelijkheden om te versnellen. ‘Juridisch mag er veel. Maar beeldvorming, verwachtingen en vertrouwen zijn onderdelen die nog wel eens onder sneeuwen bij experimenten.’

Het creëren van vertrouwen is van belang wanneer dezelfde vragen steeds weer opkomen. In elk proces moeten mensen met veel ervaring meedraaien, want dat wekt vertrouwen. Denk aan de privacy-officer die zo’n proces al vaker doorlopen heeft en ondersteuning kan bieden.

Ook de houding is van belang: een organisatie moet het experiment instappen met het doel te leren van het proces en te leren over de kwaliteit van hun eigen data. Samenwerken met organisaties die deze stappen al eerder hebben gezet helpt daarbij. Maar ook een goed uitgedacht juridisch kader, vraagstelling en doel vooraf helpen sneller te werken.

Creatief proces

Soms vragen organisaties om data, maar weten zelf nog niet welke data ze nodig hebben.

Het blijft natuurlijk een creatief proces. Soms is er enkel de aanname: ‘dit kan leiden tot nieuwe inzichten’, maar kan nog niet worden ingeschat welke data er is en welke vraag moet worden beantwoord. Wanneer partijen op tijd –aan het begin van het proces – bij elkaar komen, helpt dat enorm bij het helder krijgen van de vraag en daarna het uitstippelen van het proces.

De kansen zien

Andere drempels zijn de capaciteit van dataleveranciers en de kwaliteit van de data.

Beiden kunnen voor vertragingen zorgen wanneer onvoldoende helder wordt dat er echt kansen voor een dataleverancier liggen; kansen om de data te verbeteren en beperkingen te ontdekken. En de kans om hun medewerkers te motiveren om mee te werken. Want als de data leidt tot resultaten kan dit mogelijk

hun werkdruk verlichten. Dit is echter lang niet alleen een big data discussie. Privacy en datakwaliteit-vraagstukken spelen al heel lang; big data versnelt slechts het proces. Wanneer mag een dataleverancier data leveren en wanneer is de leverancier bereid? Er moet duidelijkheid zijn: wat mag wel en wat mag niet? Verschuilen deelnemers zich achter wetgeving? Is het een vorm van weerstand?

Tot slot. De verwachtingen over en weer moeten goed gemanaged worden. Big data lost niet alle problemen in één keer op. Dat hoeft ook niet, want het is vooral een leerproces. Juridisch mag er veel. Maar beeldvorming, verwachtingen en vertrouwen zijn onderdelen die nog al eens onder sneeuwen.

Samenvatting

- Startpakket waarin de doelbepaling, vragen en privacyaspecten zijn opgenomen;
- Gesprek waarin de intentie/positieve grondhouding wordt benadrukt;
- Stappenplan wordt uitgezet (kleine stappen);
- Kansen voor de dataleverancier benadrukken: kan draagvlak binnen de organisatie creëren om data te verbeteren en de data kan worden verrijkt met data van anderen.
- Er mag juridisch veel, maar er wordt verscholen in de discussie
- Creëer draagvlak voor datakwaliteit en data verrijking

Forra de Jong
Product Manager

Hoe kun je experimenten efficiënter en doelmatiger vormgeven?

Maaïke Vermeulen | Innovatieteam JenV

De vierde workshop legde de focus op de vraag: hoe kun je experimenten efficiënter en doelmatiger vormgeven? Eén van de eerste zaken die aan de orde komt is de opbouw van de vragen vooraf: de mogen-kunnen-willen vragen.

De groep adviseert om eerst aan de slag te gaan met de willen-vraag en om daar ook weer mee af te sluiten. Dus: willen – mogen – kunnen – en dan weer willen. Het is immers niet raadzaam om aan de slag te gaan omdat er toevallig data aanwezig is. De maatschappelijke noodzaak en nadenken over de inbreuk die de data kan maken, het zijn essentiële eerste stappen om aan de slag te gaan met (big) data-analyse.

Leerpunten

Een aantal leerpunten is te herleiden uit voorbeelden vanuit de overheid. De eerste is het op elkaar aansluiten van de technische en juridische haalbaarheid aan de voorkant van het proces. Zet dus een multidisciplinair team vanaf de start in. Maar ook het besef dat als je groen licht hebt, dat dan niet automatisch betekent dat je de data ook krijgt. Bij organisaties waar het proces vaker is doorlopen en de nodige kennis en ervaring is opgedaan, groeit het vertrouwen in het proces, de inhoud en de opbrengst. Dan is het mogelijk om het proces sneller te doorlopen.

Het actief delen van kennis en ervaring uit andere experimenten is van groot belang om niet elke keer weer het wiel uit te vinden

Actief delen

Het actief delen van kennis en ervaring uit andere experimenten is van groot belang om niet elke keer weer het wiel uit te vinden. Een voorbeeld is Open Source Intelligence (OSI). Bij dit onderwerp is het idee dat daar veel mee te bereiken is. Nadeel is dat eerst alle data verzameld moet worden. Het lijkt het onderzoeken waard om te kijken hoe je hiermee aan de slag kunt.

Oude systemen

De ervaring leert dat doelbinding en technische mogelijkheden nogal eens door elkaar lopen. Veel overheidsorganisaties maken gebruik van oude bestaande systemen, waarmee het niet mogelijk is om dezelfde gegevens voor meerdere doelen te gebruiken. Stel dat het gebruik juridisch wel mogelijk is, dan is de vraag: ga je investeren in de bestaande (oude) systemen of over tot aankoop van nieuwe?

De toekomst

Naast technische, juridische en organisatie vraagstukken zijn er ook andere ontwikkelingen die (gaan) bepalen hoe wij in de toekomst omgaan met data. Denk daarbij aan het opgavegericht werken, het invullen van de maatschappelijke opgave. Begrippen waarvan nu nog niet helemaal duidelijk is wat we daar precies mee bedoelen en wat dat betekent voor het werken met data.

Samenvatting

- Commitment aan de top
- Strak eigenaarschap/regisseurschap: één verantwoordelijke
- Beweging/project niet in de achterkamers: interne en externe transparantie
- Cultuur in de organisatie: ruimte voor kritische tegengeluiden
- Zorg ervoor dat je aan de voorkant een duidelijk stamien hebt, met waarborgen
- *Select before you act*: bewustwording
- Multidisciplinair team per project voor optimale kennisvermenging
- Kun je aan de voorkant al rekening houden met de doelen die uiteindelijk toegevoegd kunnen worden aan het project?
- Maar uiteindelijk is het ook een stukje gewenning. Als je een paar keer een experiment hebt gedaan wat lang duurt aan de voorkant, geeft dit uiteindelijk een gestandaardiseerd format en vertrouwen voor een volgende keer.

Big data; een revolutie?

Monique Barnhoorn | Ministerie van Justitie en Veiligheid

‘Is big data een revolutie?’ Dat vraagt Joanieke Snijders zich af. Zij is accountmanager Big Data voor Justitie en Veiligheid bij het CBS en leidde één van de workshops. ‘Veel is nieuw bij big data, maar veel ook niet.’

Als accountmanager bij het CBS is Joanieke een link tussen het departement en de CBS-experts. De vraag die in haar werk centraal staat: op welke manier kan het CBS het departement met data en datatechnieken helpen bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken? Joanieke vindt het erg goed dat JenV experimenteert met big-dataprojecten en daarover breed in discussie gaat. ‘Het is een nieuw fenomeen en daar hoort bij dat je zorgvuldig kijkt naar het gebruik ervan.’ Tegelijkertijd

hoort daar een nuancering bij. ‘Je hoort overal dat big data een revolutie teweeg heeft gebracht. In het dagelijks leven zijn veel dingen makkelijker geworden. Je checkt snel Buienradar voordat je op de fiets springt en webwinkels houden je op de hoogte van alles wat je interesseert. Revolutionair zijn ook wel de omvang van de datasets, het real-time-aspect en de snelheid waarmee data tegenwoordig kan worden opgeslagen en verwerkt.’

Joanieke Snijders

Uitdagingen vaak hetzelfde

Maar als het gaat om de analyse van big data, kom je voor dezelfde uitdaging te staan als bij analyse van 'gewone' meer traditionele data, ziet zij. 'Zorgen voor voldoende datakwaliteit, de juiste technieken en methoden kiezen, dataveiligheid, de privacy en de reproduceerbaarheid van de resultaten.' Het onderscheid tussen big data en 'traditionele' data is in de praktijk bovendien niet altijd even helder, ziet Joanieke. 'In de praktijk worden ze vaak gecombineerd gebruikt. Alleen al daarom zou ik de analyse van big data an sich niet als revolutionair willen bestempelen.'

Kwaliteit van data staat centraal

Technische ontwikkelingen als *the internet of things* en *machine learning* maken het extra noodzakelijk analyses zorgvuldig op te zetten en uit te voeren. 'The internet of things' voor achtergelaten sporen op het internet, incidenten met databeveiliging, de snelheid waarmee een analyse gedetailleerde resultaten kan opleveren en door de toenemende mogelijkheden om databronnen te combineren. Daardoor is het risico op herleidbaarheid tot de persoon groter dan ooit. Nóg zorgvuldiger invulling van het privacybeleid is dan belangrijk.' En de vraag is: hoe ver wil de overheid gaan met *machine learning*-technieken? 'Zijn die technieken überhaupt altijd het juiste middel? Dat moet onderdeel zijn van de discussie', benadrukt Joanieke. 'Voor alle datatoepassingen is de kwaliteit van de data cruciaal. In alle gevallen geldt: *garbage in, garbage out.*'

De tijd zal het leren

Het CBS heeft iets meer dan een jaar geleden het Center for Big Data Statistics (CBDS) opgericht. Het doel is ook nieuwe (big) databronnen te gebruiken voor statistiekproductie. Met die nieuwe bronnen kan nieuwe statistiek gemaakt worden; bestaande statistiek kan soms worden verbeterd. 'Dat is spannend en tegelijkertijd ook niet.' Dat illustreert Joanieke met de volgende anekdote. 'Toen het CBS de vorige eeuw steeds meer overging op het hergebruik van registerdata van overheidsinstellingen om statistieken mee te maken, werd dat gezien als revolutionair. Men kon zich niet voorstellen dat die data net zo goed zou zijn dan de gegevens verkregen uit enquêtes.' Intussen werkt het CBS met bijna 200 verschillende databronnen van de overheid. Mede daardoor kan het CBS tegenwoordig veel gedetailleerdere statistieken maken, die ook nog eens actueler zijn en tegen veel lagere kosten dan vroeger worden gemaakt.

.....

'Je hoort overal dat big data een revolutie teweeg heeft gebracht. In het dagelijks leven zijn veel dingen makkelijker geworden'

.....

Innovatie moet

De overheid kan niet achterover leunen bij innovatie, stelt Joanieke. 'Terecht dat we kijken naar het 'mogen', het 'kunnen' en het 'willen' van het gebruik van (big) data analyses door de overheid. Vanzelfsprekend worden de risico's en de kansen zorgvuldig geadresseerd; juist een 'experimenteer-omgeving' biedt daar de ruimte voor. Zo kunnen we er samen voor zorgen dat data-analyseprojecten een kortere doorlooptijd gaan kennen en bruikbare resultaten opleveren.'

‘De Lakmoesproef; helpen de gesprekken ons verder met dit vraagstuk?’

Just Stam | Raadsadviseur Ministerie van Justitie en Veiligheid

Just is raadadviseur-bij het ministerie van Justitie en Veiligheid en één van de projectleden van de pilots Living Labs (Big) Data-analyse. Hij heeft een toetsingskader ontwikkeld om deze pilots aan de privacyregels te kunnen toetsen.

‘Ik vond vanmiddag de verschillende invalshoeken van waaruit werd gediscussieerd, zeer boeiend. Wat vinden partijen die privacybelangen behartigen, wat vindt de wetenschap, wat vinden de verschillende overheidsorganisaties? Die diversiteit van disciplines gaf een mooie discussie.

De terugkoppelingen uit de verschillende workshops waren ook heel divers en boeiend. Het meest getriggerd werd ik toen bij de terugkoppeling het cultuuraspect naar voren kwam. ‘Big data moet het nieuwe normaal

worden!’ was een quote die uit een van de workshops kwam. Een quote waar ik me helemaal bij aansluit. Met Living Labs binnen JenV zijn we aan het pionieren en dat vindt men spannend. Het is van belang dat daar steeds meer standaardisatie in komt, zodat men went aan de stappen die worden gezet. Gewenning is ook troost voor de toekomst!

‘Het is nu van belang dat de processen die voorafgaan aan de start van Big-Dataprojecten versneld worden.’ Just ziet daarin een aantal belangrijke ontwikkelingen. ‘De eerste is het optimaliseren van het proces. Pionieren betekent dat het adhoc-denken en het uitdenken van het proces, voor de inhoud uitgaat. In de toekomst moet dat proces meer gestandaardiseerd worden en goed worden ingericht.’ De betrokkenheid van het management, is een tweede punt. ‘Door sponsorship van bovenaf kunnen processen los worden getrokken en sneller doorlopen worden’, ziet hij. Als derde noemt hij: ‘Werken met multidisciplinaire teams aan de voorkant.’

Dit is het tweede mini symposium dat over dit onderwerp plaats vindt. Ik ben erg benieuwd naar de verslagen. Dat is immers de Lakmoesproef; helpen de gesprekken ons verder met dit vraagstuk?’

‘Dialogo tussen technici en juristen is essentieel’

Marga Groothuis | Universitair docent Staats- en bestuursrecht

Marga is als onderzoeker verbonden aan de afdeling Staats- en bestuursrecht van de Universiteit Leiden, waar zij in 2004 promoveerde op een proefschrift over juridische aspecten van de digitale overheid. Big data is in dat vakgebied de nieuwe focus.

‘Ik herkende de uitdaging van de samenwerking tussen juristen en ICT-experts, waarover in de workshop werd gesproken. De dialoog tussen beiden is een voorwaarde om resultaat te kunnen bereiken. De concrete casus van de gemeente Utrecht sprak mij aan, een concreet verhaal en decentraal. Er worden hier echt nieuwe dingen uitgeprobeerd. De gemeente houdt zich bezig met de vragen rondom de juridische randvoorwaarden. Ik kreeg de indruk dat de communicatie naar buiten daarbij nog in de kinderschoenen staat. De gemeenteraad wordt wel betrokken, maar ik begreep dat er nog weinig informatievoorziening naar de bewoners en maatschappelijke instellingen is.

‘Ik wil nog meer meedenken over de kansen, naast de bedreigingen’

Deze middag heeft mij doen realiseren dat ik nog meer wil meedenken over de kansen, naast de bedreigingen, met daarbij de centrale vraag ‘Kijken we wel genoeg naar de potentie van artificial intelligence?’

Juristen wegen belangen af en formuleren randvoorwaarden. Daarnaast is actieve communicatie naar betrokkenen maar ook maatschappelijke instellingen van groot belang.’

Colofon

Wij bedanken alle gastredacteuren voor hun bijdragen en snelle oplevering: Suzanne Hartholt, Sanne Verhoef, Maaïke Vermeulen, Judith Hol en Joanieke Snijders

Fotograaf

René Verleg Fotografie

Opmaak

Optima Forma bv, Voorburg

Eindredactie

Mariëlle de Groot en Monique Barnhoorn (JenV | DI&I)

© Ministerie van Justitie en Veiligheid | december 2017